

دیوه ئابوورییه‌که‌ی هێرشی مووشه‌کی ئێران بۆ سه‌ر هه‌ولێر

17-01-2024

نووسه‌ره‌کان

مه‌حمود بابان

کورتە : ئامانجی راسته‌قینه‌ی ئێران بنکه‌ی موساد و که‌سانی ئیسرائیلی و ئەمریکی نییه له هه‌رێمی کوردستان، به‌لکو ئێکدانی سه‌قامگیریه که کاریگه‌ری ته‌واو له‌سه‌ر پێشکه‌وتنی که‌رته جیاوازه‌کان له هه‌رێمی کوردستان، به‌تایبه‌تیش که‌رتی خانووبه‌ره و وزه داده‌نیت.

شەوی 15 لەسەر 16 ی کانوونی دووهمی 2024 بەهەمان شەوی شەوی 13 ی ئاداری 2022، جاریکی دیکە سوپای پاسدارانی کۆماری ئیسلامی ئێران مالى یەکیک لە سەرمایه‌دارەکانی هەرێمی کوردستان و هەولێری پایتەختی کردە ئامانج، کە جگە لە زیانە مادییەکان، مندالیکی خوار یەک سال و سەرمایه‌دارەکە بۆخۆی و بازرگانیکی کرێستانی عێراقی گیانیا لەدەستدا و چەند کەسی دیکە لە خێزان، منداڵ، خزمەتگوزار و پاسەوانەکانیش لە هێرشەکەدا بریندار بوون.

وەزارەتی دەرەوی ئەمریکا هێرشەکە بە بێباکانە وەسف کردووە کە تێیدا خەڵکی سڤیل، ژن و منداڵ لەنیو ماله‌کە خۆیاندا. پاساوی هێرشەکە ئێران، چیرۆکی نەسەلمێنراوی هەبوونی ئیسرائیلە لە هەولێر، بەلام بە ئامانجگرتنی، منالیکە یەک سالان و باوکەکە لە مالی خۆیدا پرسیاریکی گەورە لەسەر هۆنینه‌وه ئێرانیه‌کە چیرۆکی هێرشەکانی هەولێر دادەنێت. ئامانجی راستەقینە ئێران بنکە موساد و کەسانی ئیسرائیلی و ئەمریکی نییە لە هەرێمی کوردستان، بەلکو تیکدانی سەقامگیرییە کە کاریگەری تەواو لەسەر پێشکەوتنی کەرته جیاوازه‌کان لە هەرێمی کوردستان، بەتایبەتی کەرته خانووبەرە و وزە دادەنێت. کەرته خانووبەرە رێژە 28% ی کۆی وەبەرھێنان لە هەرێمی کوردستان پێکدەھێنێت و گۆژمە ی وەبەرھێنان بەکەمتر لە 17 سال گەیشتوووە سەرۆکی 18.9 ملیار دۆلار و بە دەیان ملیار دۆلاریش لە کەرته وزە نەوت و گازدا وەبەرھێنان کراوە. لەراستیدا، بەدەر لە رەھەندە سیاسی، ئەمنیەکانی هێرشەکان، هەلۆه‌ستەکردن لەسەر دیوہ ئابوورییەکە ئەم جۆرە هێرشانە پربایەخە و دیوکی دیکە هێرشە بالیستی ئێران بۆ سەر مالی سەرمایه‌داران لە هەولێر دەرەخات کە شایانی هەلۆه‌ستە لەسەر کردنە.

بۆچی کۆمپانیاکانی کەرته خانووبەرە و وزە بە ئامانجکراون؟

بەپێی داتاکانی دەستە ی وەبەرھێنان، کۆی گشتی سەرمایه‌گوزاری لە کەرته جیاوازه‌کانی وەبەرھێناندا (2006-2023) لە هەرێمی کوردستان 67 ملیار دۆلارە، کە 18.9 ملیار دۆلاری لە کەرته خانووبەرە بوو. هەرۆه‌ها، 41 ملیار دۆلار لەو 67 ملیارە ی وەبەرھێنان کە لە هەرێمی کوردستاندا لە کەرته جیاوازه‌کاندا کراوە لە پارێزگای هەولێر و سەنتەری پارێزگاکەدا بوو.

گروپی کۆمپانیاکانی فالتکۆن گروپ بەه‌اوبەشی لەگەل کۆمپانیا و وەبەرھێنەرە نیوخۆیی و دەرەکییەکانی دیکە لە هەرێمی کوردستان و هەولێری پایتەخت، توانییان ژێرخانی کەرته خانووبەرە بەتەواوی بگۆڕن و بێبەنە قوناخیکی نوێی تەلارسازی و بیناسازییە، بەتایبەتی لەرووی بنیاتنانی پرۆژەکانی نیشته‌جیوونەوه.

پیشەرە دزەیی، خاوەنی فالتکۆن گروپە کە لەدوای 2005 وە بەتایبەتی لەدوای بنیاتنانی ئیمپایەرەوه توانی ژێرخانی خانووبەرە لە هەولێر بباتە قوناخیکی نوێ و سیمای نوێ بە هەولێر بدات. لەراستیدا، ئەگەر بگەرێتەوه بۆ ئەو 18.9 ملیار دۆلارە کە لە کەرته خانووبەرەدا وەک وەبەرھێنان ئەنجامدراوە، لەماوە 17 سالێ رابردوودا، ئەوا سەرۆو 11 ملیار دۆلاری لە کەرته خانووبەرە پارێزگای هەولێر بوو، کە بەدنیاییەوه پرۆژەکانی فالتکۆن گروپ پیشەنگی لەم بوارەدا دەکات. فالتکۆن گروپ لە 16 کۆمپانیا پێکدێت کە لە باری بیناسازی و بازرگانیدا کار دەکەن و پێچەوانە ی ئەوەی کە بانگەشە ی بۆ دەکەیت کۆمپانیاکە هیچ کاریکی تاییەتی لە باری هەناردەکردنی نەوت و وزەدا نییە کە لە هەندیک میدیا و کەنالی نافەرمی نزیک لە سوپای پاسداران ئاماژە ی پێدراوە.

لە 13 ی ئادار 2022 شدا سوپای پاسداران بەهەمان پاساوی هێرشیکی مووشەکی کردە سەر مالی شێخ باز بەرزنجی سەرمایه‌دار و بازرگانی کەرته وزە کە خاوەنداریتی کۆمپانیا ی کار گروپ دەکات. بە ئامانجگرتنی خاوەنی کار گروپ و کاتی رووداوەکە لە قسەکانی بانو شێخ بازەوه، کە چەند رۆژیک دوا ی هێرشەکە قسە ی بۆ رووداو کردووە بەروونی پاساوەکانی کۆماری ئیسلامی بۆ هێرشە بالیستی بۆ سەر هەولێر و مالیان رەتدەکاتەوه کاتیکی کە [دەلێت](#)، "کەس نەیدەتوانی لە شوێنی خۆی بوەستیت، چونکە پەنجەرەکان ورد ببوون. ئەو شەوه ئەوه دۆخی ئێمە بوو. هەر پێلاویکمان کەوتە بەردەست لەپێمان کرد و هەر قەمسەلەیکمان کەوتە بەر دەست لەبەرمان کرد؛ لەنیو باخچەکەدا بووین و مووشەکەکانمان بە ئاسمانەوه دەبینی کاتیکی بەسەرماندا تێدەپەڕین."

لەراستیدا، کۆمپانیا ی کار گروپ و بەهەمان شەوی کۆمپانیا نیودەولەتیەکانی IOC رۆلی سەرەکی لە بەرەو پیشبردنی کەرته نەوت و گاز و تەنانەت پالوتندا هەبوو، کە هەر لە سەرەتاوه توانیویەتی قوناخیکی نوێ لە هەرێمی کوردستان بەنێتە ئاراوه. بۆ نمونە، کۆمپانیا ی کار گروپ لەدوای 2003 وە توانیویەتی بەرھەمھێنان و پالوتنی وزە لە هەرێمی کوردستان دەستپێکات و پەرە ی پێدات. ئیستا کار گروپ نزیکە 100 هەزار بەرمیل نەوتی رۆژانە بەرھەمەدەھێنێت و سەرۆو 100 هەزار بەرمیل نەوتی خاوە پالوتنی بۆ بەرھەمەکانی وەک بەنزین، نەوتی سپی و قیر و هتد، کە ئەم بەرھەممانە لە نیوخۆدا بەکاردەھێنرین و تەنانەت هەناردە ی پارێزگاکانی

ههروهها، روژانی دواى هيرشهكهى دوو سالى رابردوو ليكدانهوهى جياواز و گریدانهوهى جياواز بو هيرشهكه كرا، بهلام چ چيروكه نيوخوييهكان و چ پاساو و چيروكهكانى كۆمارى ئىسلامى راست دهرنهچوون. ئه و ليزنهى ليكوئينهوهيهى كه حكومهتى عيراق لهسهر رووداوهكه پيكيهينا، دواى دوو مانگ له راپورتيكدا ئهجامهكانى خستهروو و گوته، "هيچ بهلگهيهك يان ئامرازيك له شوپنى هيرشه مووشهكويهكهى ههولير نهووزراوهتهوه كه ئاماژه به چالاكى سيخورى بكات، ئه و هاوالتيه عيراقيبانهى له رووداوهكهدا زيانيان بهركهوتوو، مافى ئهوهيان ههيه داواى قهرهبوو له ئيران بكهن". ههريويهش چاوهرواندهكرپت ئهوهى شهوى رابردووش بهههمان شيوه بپت، كه ئهمجاره له ئهجامى هيرشهكهوه لهنيو قوربانويهكان سفييل (بياو و ژن و مندال) ههن.

كووتايى

هيرشهكانى شهوى رابردوو به بهراورد بهوهى نزيكهى دوو سال پيش ئيستا لهرووى كاتهوه زووتر كرايه سهر مالى سهرمايهدارهكهى بوارى خانوبههره، كه جگه له رهههنده سياسى و ئهمنى و تهناهت ئابووريهكهى كه ليرهدا ئاماژهيهكى بوكر، ئهوا بو ترسانى زياترى خهلك و ئاگاداريوونى خهلك و هاوونيشتمانين له ههرىمى كوردستان و ههولير بوو.

راگهياندى بهرپرسيارهتى دواى كهتر لهماويهك به ليندوانى جياواز و دروستكردنى گيرانهوهى چيروكى دروستكراو له پشت هيرشه مووشهكويهكانهوه ئهمجارهيان هيچ لهو راستيه ناگوپت كهوا خهلكى سفييل و بهتايهتيش منداليكى تهمن كهتر له يهك سالان لهژير دار و پهردووى خانوهكهدا دووزرايهوه، كه ديمهنهكان بهردهست و ناخ ههژين. ئهوهش راستيه كهوا ههرىمى كوردستان و بهتايهتيش ههوليرى پايتخت بهجياواز له تهواوى ناوچهكه (نيوهراست و باشوورى عيراق) قوناخى نوپى لهبوارى وزه و خانوبههره دهستپيكردبوو كه به بهراورد به ههموو كهترهكانى ديكه تهواو جياواز بوو. ههريويهش بهدلنيايهوه دووبارهبوونهوهى هيرشه مووشهكويهكانى سوپاى پاسداران مهترسى جيدى دهخاتهسهر ئه و كهشهى بو ئهم دوو كهتره و كهتره جياوازهكانى ديكهش رهخساوه و كاردهكاته سهر بابتهى مانهوه و نهمانهوهى وهبهرهينهران و سهرمايهدارانيش له ههرىمى كوردستان.

لهكووتاييدا، دهشن بژين چيروكه ئيرانيهكهى پشت ئه و هيرشانه كه زادهى ترس و خياله بهرامبهر ئيسرائيل شتيكه و راستيهكانى سهر زهوى له ههوليريش شتيكى ديكهن كه پيوسته سهرنجيان بدهين.